

گفت‌وگو با دکتر عادل آذر، رئیس قبلی مرکز آمار ایران

ما راهم بشمارید و به حساب بیاورید!

محمود اردوخانی

اشاره

سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ از اواخر مهر تا اواخر آبان، به‌عنوان یک رویداد ملی در سراسر کشور انجام می‌شود. سرشماری گران‌ترین پروژه اجتماعی برای شناخت جامعه و هر نوع برنامه‌ریزی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی محسوب می‌شود. نظر به اهمیت این رویداد ملی و اهمیت نقش معلمان و دبیران و به‌ویژه دبیران علوم اجتماعی در آگاهی‌بخشی نسبت به اهمیت آن، و ترغیب و تشویق جامعه و شهروندان به مشارکت و همکاری در سرشماری، گفت‌وگویی با دکتر عادل آذر، رئیس وقت مرکز آمار ایران، که چندی بعد از مصاحبه از سوی مجلس به‌عنوان رئیس دیوان محاسبات نیز انتخاب شده، انجام داده‌ایم که در ادامه از نظر تان می‌گذرد.

ت‌رشد آموزش علوم اجتماعی: اهمیت و نقش سرشماری‌های نفوس و مسکن در شناخت جامعه و برنامه‌ریزی برای آینده چیست؟

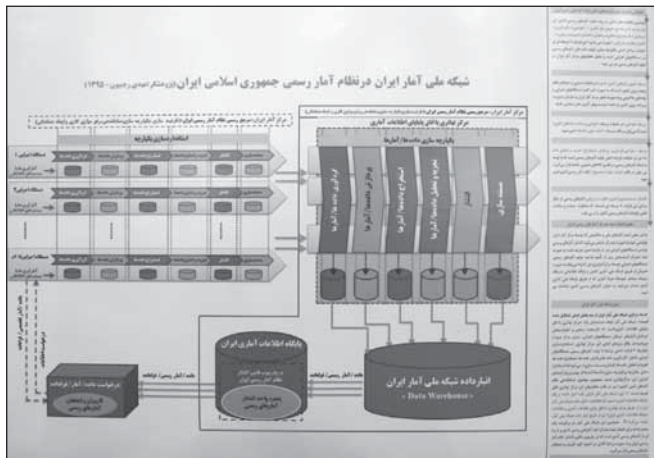
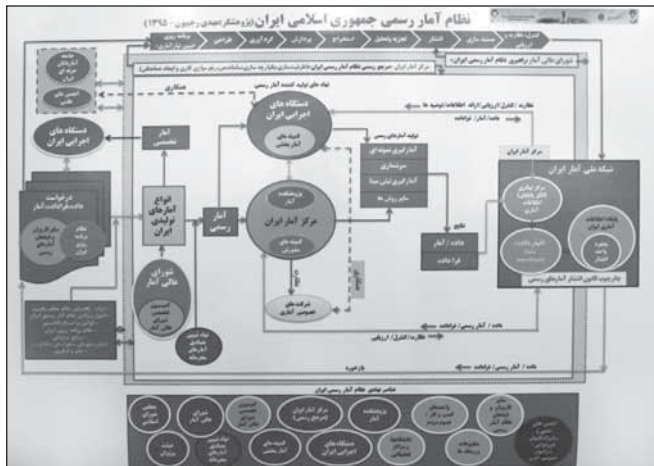
○ دکتر عادل آذر: سرشماری‌های نفوس و مسکن در هر کشوری یکی از پدیده‌های مهم است که در سطح بین‌المللی از آن به‌عنوان یک رخداد ملی تعبیر می‌شود. اهمیت سرشماری نفوس و مسکن را کشورها با برگزاری رفراندوم و انتخابات مقایسه می‌کنند. وقتی می‌گوییم در کشوری نظام جمهوری برقرار است، بروز و ظهور جمهوریت در این است که مشاهده کنیم، مردم آن کشور در انتخابات شرکت می‌کنند.

در حوزه سرشماری هم اگر کشوری ادعا کند که نظام آمار و اطلاعات دارد، نشانه‌اش همین است که در آن کشور سرشماری عمومی نفوس و مسکن برگزار شود. نمی‌توان کشوری داشت که جزو حلقه‌ها و نهادهای بین‌المللی آماری دنیا باشد، ولی سرشماری عمومی نفوس و مسکن نداشته باشد.

نکته دیگر این است که معمولاً برای حکومت‌ها در دنیا یک شخصیت آماری قائل هستند. مثلاً هند یک نوع شخصیت آماری و آمریکا یک نوع شخصیت آماری دیگر دارد. شخصیت آماری کشورها به این است که آمار و ارقامی که اعلام می‌کنند، چه مقدار درست و چه مقدار غلط است، و چه مقدار می‌توان به آن اتکا کرد. یعنی این حکومت چقدر راستگوست. نشانه راست و درست بودن اطلاعات و آمار هر کشور میزان و تعداد اجرا و برگزاری‌های سرشماری عمومی است که یکی از آن‌ها سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن است.

عنایت دارید که این سرشماری دو قسمت دارد: یکی سرشماری آدم‌ها و نفوس، و دیگری سرشماری مسکن؛ یعنی جایی که آدم‌ها در آن زندگی می‌کنند. برای مثال، اگر انسان‌ها را با شماره ملی می‌شناسیم

ضعیف و خیلی ضعیف قرار می‌دهند. این نهادها ۱۹۰ کشور را که ادعای نظام آماری دارند، زیر نظر دارند.

رتبه ایران از نظر کیفیت آماری در سطح بین‌المللی چگونه است؟

ما تا سال ۲۰۱۵ در رتبه متوسط قرار داشتیم. خوش‌بختانه از ۲۰۱۶ به رتبه است که بیشتر کشورها در رتبه متوسط هستند. وقتی می‌گوییم خوب، یعنی در کنار کشورهای پیشرفته اروپایی قرار داریم که یکی از دلایل آن موفقیت ما در اجرای سرشماری سال ۱۳۹۰ بوده است. بنابراین در تراز بین‌المللی این رخدادهای مهم آماری، مثل سرشماری عمومی نفوس و مسکن، وجهه کشور را هرچه بهتر نشان می‌دهند. خوش‌بختانه ایران در منطقه خاورمیانه و حوزه خلیج فارس، از نظر نظام آماری از کشورهای همواره رتبه اول را داشته است.

البته گاهی کشور ترکیه با ما رقابت می‌کند. یعنی هم به لحاظ جمعیتی و هم به لحاظ کیفیت نظام آماری، سه کشور ایران، مصر و ترکیه در منطقه نزدیک به هم هستند. مصر در حال حاضر با ۸۲ میلیون جمعیت ما را جا گذاشته است. ما ۸۰ میلیون نفر و ترکیه نیز ۷۵ میلیون نفر جمعیت دارد. اما از نظر کیفیت آماری، ایران و ترکیه در منطقه رقابت می‌کنند.

آیا این آمارها در اختیار سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی قرار می‌گیرند یا نه؟ چون در بعضی گزارش‌های بین‌المللی در مورد ایران، گاه جای عدد و رقم خالی است. علت آن چیست؟

گزارش‌های آماری دو دسته‌اند: یک

و هر آدمی شماره یونیت دارد، از نظر مکان هم یک شماره یونیت و منحصربه‌فردی به نام پلاک دارد. بنابراین قرار است در این سرشماری هم رکورد آدم‌ها و نفوس را بگیریم و هم مسکن و فضایی را که در آن زندگی می‌کنند؛ یعنی شماره ملی و شماره پلاک. بنابراین اجرای سرشماری‌ها در دنیا دو وجه دارد: یکی اینکه نشان از وجود نظام آماری مدرن در آن کشور دارد و دیگر نشان‌دهنده کیفیت، تعداد و دوره‌های برگزاری سرشماری است. این‌ها معیارها، نماگرها و شاخص‌های بین‌المللی‌اند که برای نظام‌های آماری به کار می‌روند و بیان می‌کنند که تا چه اندازه آمار و اطلاعاتی را که آن کشور انتشار می‌دهد و کارگزاران نظام به نهادهای بین‌المللی و مردمش اعلام می‌کند، دقیق و درست هستند.

نفوس و مسکن و میزان همکاری مردم در دادن اطلاعات مورد درخواست، جایگاه و تراز بین‌المللی هر کشور را از نظر نظام آماری مشخص می‌کند. در استانداردهای بین‌المللی ایران از نظر آمار و اطلاعات در تراز بین‌المللی است.

در اینجا لازم می‌دانم از مردم کشورمان تشکر کنم که از اولین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۳۵، تا آخرین سرشماری نفوس و مسکن که در سال ۱۳۹۰ برگزار شده همواره همکاری لازم را داشته و اطلاعات درست و دقیق داده‌اند. لذا ما از شاخص‌های مطلوب برخوردار بوده‌ایم و در رتبه‌بندی‌های خیلی خوبی قرار گرفته‌ایم. مثلاً سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ را بنده خودم در سازمان ملل در حضور سران آماری کشورهای جهان گزارش دادم. آنجا همه مسائل را ممیزی می‌کنند تا ببینند چقدر صحت دارد. مردم چه میزان همکاری کرده‌اند و چه مقدار بی‌پاسخی، عدم همکاری کم‌شماری و یا دوباره‌شماری داشته‌ایم؟ تمام این‌ها ممیزی و شاخص‌گذاری می‌شوند و در اختیار نهاد بین‌المللی ذی‌ربط که عضو آن هستیم، قرار می‌گیرد.

جالب است عرض کنم، نهادهای بین‌المللی در قضاوت خود درباره مراکز آماری آن‌ها را در دسته‌های خیلی خوب، متوسط،

بخش آمارهای رسمی که توسط مرکز آمار ایران تولید می‌شوند. بخش دیگر آمارهای تخصصی‌اند که توسط دستگاه‌های تخصصی و وزارتخانه‌هایی چون صنعت و معدن و تجارت، کار و تأمین اجتماعی و وزارت بهداشت تهیه و تولید می‌شوند. آمارهای رسمی بین‌المللی، مثل سرشماری‌های نفوس و مسکن، در کتابی قرمز رنگ تحت عنوان دوره‌های ۱۰ ساله سرشماری عمومی نفوس و مسکن ارائه می‌شوند که در آن‌ها کشورهای، با هم مقایسه می‌شوند، در این دسته از گزارش‌های بین‌المللی آماری قطعاً ما جای خالی آماری مربوط به ایران نداریم. فرمی که ما از مردم اطلاعات جمع‌آوری می‌کنیم، همان فرمی است که در تمام دنیا استفاده می‌شود. چون ما می‌دانیم یک گزارش بین‌المللی داریم که باید ستون‌ها، باکس‌ها و ردیف‌های آن را برای مقایسه بین‌المللی کامل کنیم. اما آن دسته از

برای حکومت‌ها در دنیا یک شخصیت آماری قائل هستند است که آمار و ارقامی که اعلام می‌کنند، چقدر درست و قابل اتکا است، خوشبختانه ایران از این نظر در رتبه‌بندی بین‌المللی در رتبه اول در خاورمیانه و خلیج فارس است

گزارش‌های آماری بین‌المللی که جای ایران در آن‌ها خالی است، عمدتاً آمارهایی هستند که دستگاه‌های تخصصی باید بدهند.

چهار شاخص کلیدی برای آمار رسمی وجود دارد که متولی تهیه آن‌ها مرکز آمار ایران است. یکی از این شاخص‌ها «جمعیت» است که عمدتاً از سرشماری به دست می‌آید و بعد براساس آن، دو واقعه اصلی زاد و ولد و مرگ و میر مشخص می‌شود. اگر کسی گذارش به مرکز آمار در خیابان فاطمی افتاده باشد، حتماً تابلوی الکترونیکی سردر مرکز آمار ایران را دیده است که لحظه به لحظه و ثانیه به ثانیه افزایش جمعیت را نشان می‌دهد.

شاخص دیگر «تورم» است و شاخص‌های بعدی نرخ «رشد» و یکی هم نرخ «بی‌کاری» است. اگر گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی را ببینید جای هیچ‌کدام از این ارقام مربوط به ایران هیچ‌وقت خالی نبوده است؛ چون متولی آن مرکز آمار ایران است.

اما یک سلسله آمارهای تخصصی هم هستند که دستگاه‌ها باید بدهند؛ مثل وزارت صنعت یا بانک مرکزی. یا اطلاعات مربوط به بهداشت و درمان و خدمات پزشکی یا تأمین اجتماعی. این آمار ممکن است ناقص گزارش شوند.

البته این دسته از آمارها نیز در حال حاضر نسبت به ۱۰ یا ۱۵ سال قبل بهتر شده‌اند. در واقع اگر رتبه ما از متوسط به خوب می‌رسد، فقط حاصل کارهای مرکز

آمار نیست و گزارش‌های آماری نهادهای تخصصی هم ارتقا پیدا کرده است.

رتبه‌ای که ما به دست آورده‌ایم، صرفاً به دلیل اجرای عملیات سرشماری است یا به کیفیت آماری هم مربوط می‌شود؟

○ اگر اختصاصاً روی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، متمرکز شویم، باید بگوییم، ما به هر بار اجرای سرشماری «راند» یا «دور» می‌گوییم. دور اجرای سرشماری بعضی کشورها ۲۰ ساله، بعضی ۱۰ ساله و بعضی ۸ ساله است. اما بالغ بر ۱۰۰ کشور هستند که دور آن‌ها ۱۰ ساله است. کشوری که این دوره‌ها را کوتاه‌تر برگزار کند، از نظر آماری در وضعیت بهتر قرار دارد. مثلاً دوره آماری پاکستان ۸ ساله است. البته به‌خاطر جنگ و مسائل داخلی نتوانسته‌اند دو دوره را اجرا کنند.

ما در ایران در بدترین شرایط در سال ۱۳۶۵، یعنی در زمان دفاع مقدس، سرشماری را اجرا کردیم، در حالی که بسیاری از نهادهای بین‌المللی توصیه می‌کردند این کار را نکنید. بنابراین یک موضوع مهم دور سرشماری است. دیگر اینکه سرشماری را با چه کیفیتی اجرا کنیم. ما در سرشماری ۱۳۹۰ حدود ۷۰ قلم اطلاعات را با ۳۷ سؤال جمع‌آوری کردیم.

۷۰ قلم اطلاعات شامل نام و نام فامیل، شماره ملی، منزلی که در آن سکونت می‌کنند، نوع مالکیت و نحوه ساخت آن، وسعت آن، آب شرب و از این قبیل فرمی داشتیم با عنوان «آبادی‌ها» که مشخصات ریز آبادی‌هایی که مردم در آن‌ها زندگی می‌کردند، نظیر صنایع، مدرسه، خانه بهداشت، مسجد و از این قبیل موارد که دارند یا ندارند. این‌ها اقلام اطلاعاتی هستند که در سرشماری جمع‌آوری می‌شوند.

این آمار حاصل نمی‌شود، مگر از طریق همکاری مردم با مأموران سرشماری و نیز آموزش دقیق آمارگیران. در سرشماری نفوس و مسکن یک نفر به نمایندگی از خانواده به ما پاسخ می‌دهد. ما اطلاعات داده شده را کنترل و بازشماری می‌کنیم و دو هفته بعد از آن نمونه‌گیری می‌کنیم

و اطلاعاتمان را ارزیابی می‌کنیم. خوشبختانه ما یکی از استانداردهای خوب دنیا را داریم. یکی از موارد قضاوت در مورد کیفیت آمارگیری این است که چقدر کم‌شماری داریم. واقعیت این است که امکان دارد مأمور سه مرتبه به منزلی مراجعه کند و کسی جواب گو نباشد. مسافرت باشند یا مأموریت که نتیجه این می‌تواند کم‌شماری باشد.

اما همیشه میزان کم‌شماری‌های ما بسیار پایین بوده است و در رده بین‌المللی ایران جزو کشورهای با کیفیت است که از نظر کیفیت اجرای سرشماری شرایط ایده‌آل بین‌المللی را احراز کرده است. به همین دلیل دو رتبه بالا آمده‌ایم. این‌ها به محتوا و کیفیت ربط دارند.

در یکی از سرشماری‌های سال‌های قبل روی نرخ رشد جمعیت اختلاف نظر وجود داشت؟

○ در سال ۱۳۷۰ بود. ما دو مرتبه دور آمارگیری را از ۱۰ سال به ۵ سال تغییر دادیم که یکی سال ۱۳۷۰ بود. البته گزارشات فنی و کارشناسی، متخصصان و جمعیت‌شناسانمان می‌گویند اطلاعات تولیدی درست بوده است و کارگزاران، مسئولان اجرایی و برنامه‌ریزان، از جمله دولت و اعضای آن، روی نتیجه آمارگیری حرف داشتند. اما گزارشات کیفیت سرشماری نشان می‌دهد که قابل قبول بوده است؛ گرچه در سطح ایده‌آل نبوده است.

خوشبختانه اگر سال ۱۳۷۰ را کنار بگذاریم، چون دور ۱۰ ساله ما دارد برگزار می‌شود، در هیچ نوبت آسیب و مشکلی نداشته‌ایم.

اهمیت برگزاری سرشماری نفوس و مسکن از نظر برنامه‌ریزی‌های داخلی تا چه حد است؟

○ سرشماری جزو گران‌ترین کارهای آماری است؛ نه تنها در ایران، بلکه در تمام کشورها. به همین خاطر هم بخش خصوصی سراغ آن نمی‌رود. مثلاً سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ صد میلیارد تومان مستقیم و حدود ۱۰۰ میلیارد تومان

بدون اغراق می‌توانم
بگویم بالای ۸۰ درصد
اطلاعاتی که مبنای
تصمیم‌گیری کار گزاران
نظام ما، دولت، مجلس و
قوة قضائیه قرار می‌گیرد،
از داده‌ها و اطلاعات
سرشماری است

اطلاعات از کجا به دست می‌آید؟ روشن است که از سرشماری جمع می‌شود. به شکل دیگری نمی‌توانید این اطلاعات را جمع‌آوری کنید.

اطلاعات کودکان بازمانده از تحصیل، اطلاعات مربوط به سلامت خانواده‌ها و اینکه کدام خانوارها تحت پوشش بیمه و تأمین اجتماعی و خدمات درمانی هستند را تنها از طریق سرشماری می‌توان جمع‌آوری کرد تا کشور و دستگاه‌های ذی‌ربط بتوانند برای تأمین امکانات آن‌ها در آینده برنامه‌ریزی کنند. اطلاعاتی که در سرشماری می‌خواهیم، از خود شخص شروع می‌شود. و به آینده فرزند او برمی‌گردد. فرض کنید در بحث اشتغال، چگونه متوجه شویم در کشور چه تعداد بی‌کار داریم، سطح تحصیلات آن‌ها چقدر است و برای آینده آن‌ها چگونه باید برنامه‌ریزی کرد؟

اطلاعات سرشماری برای برنامه‌ریزی آینده است؛ گذشته که گذشته است. گرچه می‌فهمیم در استان‌ها چه میزان عقب‌افتادگی وجود دارد، اما اصل این است که کارگزاران ما برای آینده و برای توزیع عادلانه امکانات برنامه‌ریزی کنند. مثلاً اینکه در آینده روی چه مشاغل و صنایعی و در چه حوزه‌هایی از خدمات سرمایه‌گذاری کنیم، بسته به این است که بی‌کاران چه تعداد هستند و چه تحصیلاتی دارند. مثلاً در سرشماری سال ۱۳۹۰، بیشتر بی‌کاران تحصیلات علوم انسانی داشتند.

این اطلاعات هرچه دقیق‌تر و بهتر باشد، نتیجه‌اش به خود فرد، خانواده و فرزندانش، و آینده منطقه و کشور برمی‌گردد. یعنی اگر فردا روزی سرشماری کردیم، اما اطلاعات بی‌کیفیت بود، یا اطلاعات درستی از خانوار، منطقه، شهر و شهرستان به دست نیاید،

غیرمستقیم هزینه داشته است و با همکاری، مشارکت و بسیج امکانات دستگاه‌های دولتی اجرا شده است. بنابراین برای ۱۰۰ هزار نفر نیروی برگزاری سرشماری بالغ بر ۲۰۰ میلیارد تومان هزینه شده است. اگر با همین مقیاس برای سال ۱۳۹۵ بخواهیم عمل کنیم، تقریباً نزدیک به ۴۰۰ میلیارد تومان در مجموع به‌طور مستقیم و غیرمستقیم هزینه خواهد داشت. با توجه به این هزینه‌های بالا اکنون این سؤال مطرح می‌شود که چرا یک کشور حاضر است برای پرسیدن ۲۰ سؤال از هر خانواده این همه هزینه کند؟ ما در سرشماری ۱۳۹۵ سی و هفت سؤال، سال ۱۳۹۰ را به ۲۰ سؤال رساندیم که پاسخ به آن‌ها ۱۵ دقیقه وقت می‌گیرد. البته اطلاعات آن ۱۷ سؤال دیگر را با نظارت آماری و الکترونیکی به‌صورت ثبتی دریافت می‌کنیم.

۲۰ سؤالی که پاسخ آن‌ها را نمی‌توانیم به‌صورت ثبتی و اداری جمع‌آوری کنیم، عموماً آن دسته از اطلاعات خانوار است که اقتصادی نیست. چون در حوزه اقتصادی ورود نمی‌کنیم و عمدتاً شامل مشخصات فرد و مکانی است که در آن زندگی می‌کند. می‌خواهیم بدانیم خانه چه میزان استحکام دارد که در صورت وقوع زلزله، آتش‌سوزی و گرفتاری‌های دیگر، بتوان برای آن برنامه‌ریزی کرد. کسب این اطلاعات برای شناخت دقیق جامعه و برنامه‌ریزی برای آینده کشور خیلی مهم است. به همین دلیل هم کشور حاضر است هزینه‌های سنگینی را انجام دهد.

اما تأکید می‌کنم، ارزش این هزینه به آن است که اطلاعات با کیفیت به دست ما بیاید و اطلاعات با کیفیت حاصل نمی‌شود، مگر با همکاری مردم. اگر خانوارها همکاری نکنند و اطلاعات لازم را به ما ندهند، می‌توان گفت این همه هزینه و زحمت هدر می‌رود. تمام برنامه‌ریزی‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و حتی در برخی موارد سیاسی مستقل از بافت جمعیت و مدیریت جمعیت قابل اجرا نیست.

قطعاً جمعیت عامل کلیدی و اول توان و قدرت اقتصادی و سیاسی هر کشور و شاخص فوق‌العاده و تعیین‌کننده‌ای است و در تمام برنامه‌ریزی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی یکی از عنصرهای اساسی آن اطلاعاتی است که از سرشماری بیرون می‌آید.

مثلاً اگر بخواهیم بگوییم که از نظر امکانات رفاهی حوزه تسهیلات مسکن باید به سمت کدام استان برویم، چگونه باید تصمیم بگیریم؟ روی هوا که نمی‌شود! قطعاً یک بُعد آن جمعیت و بُعد دیگر مسکن است. بالاخره آدم‌ها در جاهایی زندگی می‌کنند. این

می‌کنند؟ چون احساس می‌شود، براساس تعمیم‌های شخصی اظهار نظر می‌شود و مبتنی بر داده‌های آماری نیست. حتی در بزنگاه‌هایی که نیاز داریم آمار دقیق داشته باشیم، می‌بینیم آمار متفاوت است. مثلاً در انتخابات برای واجدین حق رأی آمار مختلف اعلام می‌شود. سؤال مردم این است که برنامه‌ریزان اصلی کشور یا مسئولان بالادستی برای هر سرشماری چه خواسته‌ها و مطالباتی از شما دارند؟ اصولاً سفارشی در راستای اهداف خود دارند؟

○ دو سؤال خوب مطرح کردید. اول این را بگویم که فرم سرشماری بلوک‌بلوک و قطعه‌قطعه است. یک قطعه آن مسکن است و قطعه‌های دیگر عبارتند از: آب و فاضلاب، بهداشت، بهزیستی و اشتغال. البته بر سر این دعواست که چه عناصری در این قطعه‌ها باشد. این‌ها را کاربرها و دستگاه‌هایی سفارش می‌دهند که قرار است از آن‌ها استفاده کنند. دستگاه‌ها از دو سال پیش نوبت گرفته‌اند که یکی از این سؤال‌ها مربوط به آن‌ها باشد. اینجا ستادی داریم به نام «ستاد سرشماری» که نمایندگان تمام دستگاه‌های حکومت در آن حضور دارند و از پرسش‌نامه سهم می‌خواهند. بنابراین محتوا را دستگاه‌ها سفارش می‌دهند. آن‌ها از سه سال پیش نوبت گرفته‌اند و نزدیک به ۱۰۰۰ خواسته از ما داشته‌اند. ما این خواسته‌ها را رساندیم به ۶۰ قلم. یعنی عنوان ۶۰ قلم اطلاعات که در قالب ۲۰ سؤال پرسیده می‌شود. بنابراین سفارش متعلق به آن‌هاست. ما از بین آن‌ها اولویت‌بندی کردیم و گفتیم ۶۰ مورد را انجام می‌دهیم. چون اگر قرار بود ۷۰ مورد را انجام دهیم، ممکن بود به جای ۴۰۰ میلیارد ۵۰۰ میلیارد هزینه لازم بشود.

در مورد سؤال دوم، چون متقاضی دولت و کارگزاران نظام هستند، قاعدتاً انتظار این است که از اطلاعاتی که ما تولید کردیم، استفاده کنند. بگذارید این سؤال را از طرف شما این‌گونه مطرح کنم: آیا از میزان استفاده دولت‌مردان و کارگزاران از این زحماتی که می‌کشید، راضی هستید؟

آیا استفاده‌ای که باید بشود واقعاً می‌شود؟ پاسخ به این سؤال برمی‌گردد به اینکه در این کشور چه مقدار سواد آماری و فرهنگ آماری وجود دارد. خواستن آن یک چیز است و استفاده کردن از آن چیز دیگری است.

پاسخ در مورد میزان استفاده از آمار تولید شده این است که ایده‌آل نیست. یعنی به نحوی نیست که بگوییم وقتی اطلاعات تهیه شد، در همه‌جا و در هر

چون مطابق آن اطلاعات برنامه‌ریزی می‌شود، گله اول را باید از مردم آن منطقه کرد که چرا اطلاعات درست نداده‌اند تا تصمیم‌گیرنده برای توسعه آن منطقه درست برنامه‌ریزی کند.

بدون اغراق می‌توانم بگویم بالای ۸۰ درصد اطلاعاتی که مبنای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری کارگزاران نظام ما، دولت، مجلس و قوه قضائیه قرار می‌گیرد، از داده‌ها و اطلاعات سرشماری است. لایحه برنامه ششم که الان به مجلس رفته است، حدود ۱۵۰ قلم پیوست آماری و اطلاعاتی دارد. ۱۰۰ قلم آن از مرکز آمار ایران است که بخش عمده آن از سرشماری عمومی کشاورزی ما حاصل شده است که در سال ۱۳۹۳ انجام دادیم.

به همین دلیل در اینجا از معلمان آموزگاران عزیز و افرادی که خوشنام و مورد اعتماد هستند و در بین مردم مرجعیت دارند، خواهش می‌کنم پیام ضرورت و اهمیت سرشماری را به مردم برسانند و آن‌ها را ترغیب و تشویق به همکاری کنند تا پاسخ‌های دقیق و با حوصله به فرم‌ها و مأموران بدهند. چون ثمره آن متعلق به خودشان است و به آینده فرزندشان و شهر و روستایشان برمی‌گردد.

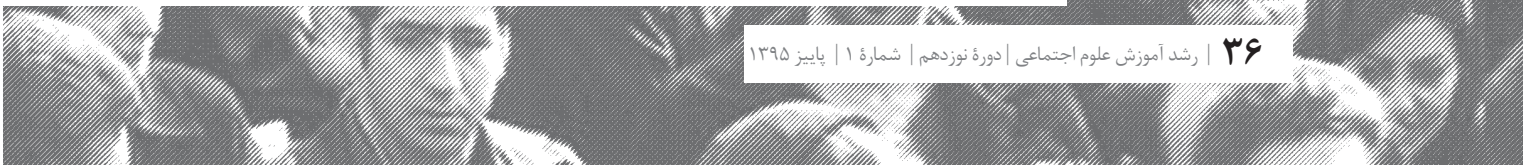
بنیان برنامه‌ریزی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی، اطلاعات حاصل از سرشماری است. اگر می‌خواهیم برنامه‌ریز، سیاست‌گذار و کارگزار ما در خلأ برنامه‌ریزی نکنند و تیر در تاریکی نیندازد، باید به او آمار و اطلاعات بدهیم. این اطلاعات تنها از طریق سرشماری و همکاری و مشارکت فعال در آن به دست می‌آید. تعالی کشور، رفاه مردم و بالا رفتن استاندارد زندگی مردم مستلزم اطلاعاتی است که نزدیک به ۸۰ درصد آن از سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن به دست می‌آید. کیفیت آن هم برمی‌گردد به کیفیت پاسخ‌گویی و میزان مشارکت مردم.

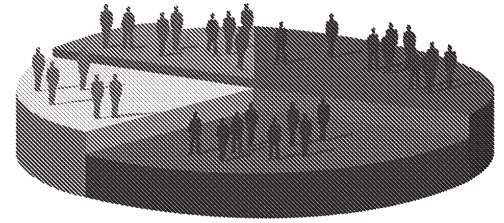
لذا از این فرصت استفاده می‌کنم و از صاحبان فکر، معلمان و آموزگاران که تأثیرگذار هستند خواهش می‌کنم، مردم، خانواده‌ها و دانش‌آموزان را به مشارکت فعال و همکاری با مأموران سرشماری ترغیب کنند. و دانش‌آموزان دبیرستانی را تشویق کنند که به کمک سرپرست خانواده، فرم اینترنتی سرشماری را پر کنند.

ع‌آقای دکتر در مورد کاربرد آمار فرمودید. واقعاً چقدر از این آمار و داده‌های آماری که به دست می‌آوردید، سازمان‌ها و نهادها، مسئولان و شخصیت‌ها استفاده می‌کنند؟ چقدر به آن متکی هستند و براساس آن برنامه‌ریزی

سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ از اواخر مهر تا اواخر آبان‌ماه به دو صورت اینترنتی و حضوری برگزار می‌شود. از معلمان و فرهنگیان عزیز که مرجعیت علمی و فرهنگی دارند تقاضا می‌کنم در تشویق مردم به همکاری در سرشماری و ترویج فرهنگ آماری بکوشند

تریبونی به آن استناد می‌شود. یعنی از این پس به جای حرف‌های ژورنالیستی و کلی و کلامی، به عدد و رقم استناد می‌شود. اما روند استفاده رو به پیشرفت است. بنده شاید یکی از قدیمی‌ترین مدیران در این حوزه باشم که دو دولت را در این هشت سال تجربه کرده‌ام. عرض می‌کنم روند استفاده از آمار خیلی دارد پیش می‌رود. یکی از تقاضاهای من از معلمان و آموزگاران عزیز ترویج فرهنگ آمار است. باید بگویم آقای کارگزار، نماینده محترم، وزیر محترم، استاندار، فرماندار یا بخشدار محترم در صحبت‌هایتان به عدد و رقم استناد کنید. این را می‌گویند «evidence based»، یعنی براساس شواهد و مدارک. در دنیا کارگزار، یعنی مدیر حق ندارد، کلامی، کلی، شعرگونه، احساسی و هیجانی حرف بزند. باید مبتنی بر شواهد و مدارک صحبت کند. وقتی فرماندار می‌خواهد بگوید وضع بهداشت در شهر من خراب است، باید حرفش مستند به آمار و ارقام باشد. در اینجا باید از آقای روحانی، ریاست جمهوری تشکر کنم. چون ایشان تنها کاندیدای ریاست جمهوری بودند که وقتی نرخ بی‌کاری را طرح می‌کردند، در فیلم تبلیغاتی خود به داده‌های مرکز آمار ایران استناد کردند. در اینجا من از اهل فکر، معلمان و آموزگاران عزیز تقاضا می‌کنم، در ارتقای سواد آماری، اهمیت دادن به آمار و اطلاعات، ترویج فرهنگ آماری، و آموزش چگونگی استفاده از آمار و اطلاعات بکوشند و همواره مردم را به مشارکت و همکاری در سرشماری دعوت کنند.

۶ آقای دکتر، لطفاً مختصری در مورد سرشماری سال ۱۳۹۵ و چگونگی اجرا و برگزاری آن و اینکه چگونه مجموعه خانواده آموزش و پرورش می‌توانند به

اجرای این برنامه ملی کمک کند، توضیح بدهید.

○ سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ نسبت به سنوات گذشته تغییرات اساسی دارد. قبلاً به هر خانواده یک مأمور مراجعه می‌کرد.

سؤال و جواب‌ها روی فرم کاغذی بود. در این دوره ما دیگر کاغذ نداریم و همه کارمان هم مراجعه مستقیم نیست. دو بخش داریم: یک بخش به شکل الکترونیکی و اینترنتی است و فرم سرشماری روی شبکه قرار دارد. این فرم از سوم مهرماه در دسترس آحاد مردم ایران است. تقاضا می‌کنیم که فرهنگیان عزیز به‌صورت اینترنتی ثبت‌نام کنند. حداکثر زمان تکمیل این فرم برای آن‌ها ۱۵ دقیقه است. اطلاعات هم کاملاً کلی است و هیچ اطلاعات محرمانه و اقتصادی درخواست نشده است. سؤالاتی است که آدم‌های عادی هم بپرسند، همه پاسخ می‌دهند. یک مجموعه سؤالات در مورد جمعیت خانوار است و یک مجموعه هم در مورد مکانی است که در آن زندگی می‌کنند. این کار مدرنی است که برای اولین بار در ایران انجام می‌شود. نخستین بار زاپی‌ها در توکیو در سال ۲۰۱۰ از این روش استفاده کردند. البته در کشورهای اسکاندیناوی مدتی است به‌طور کامل از این روش استفاده می‌کنند. برآورد ما این است که با توجه به هدف‌گذاریمان و همکاری مردم، و به‌ویژه تشویق آموزش و پرورش، همکاری معلمان، و تفاهم‌نامه‌ای که بین مرکز آمار و وزارت آموزش و پرورش منعقد شده است، حدود ۳۰ تا ۳۵ درصد خانوارهای ایرانی به شکل اینترنتی فرم سرشماری را تکمیل کنند.

بخش دوم مراجعه مستقیم به در منزل است، با این شعار که: «مرا هم بشمارید». از اواخر مهر تا اواخر آبان حدود سی روز مراجعه مستقیم به در منزل را داریم، برای کسانی که اینترنتی فرم سرشماری را پر نکرده‌اند. کسانی که فرم را اینترنتی پر کرده‌اند، کد آماری می‌گیرند، و وقتی مأمور ما مراجعه می‌کند، کد آماری را در اختیار او قرار می‌دهند. اما کسانی که فرم را اینترنتی پر نکرده باشند، مأمور ما با تبلت و لباس فرم

با آرم مرکز آمار تحت عنوان سرشماری عمومی نفوس و مسکن با کارت شناسایی به خانه آن‌ها مراجعه می‌کند. اگر کسی تردید داشت و اعتماد نکرد، می‌تواند به مرکز آمار ایران تلفن بزند و تأییدیه بگیرد. البته اطلاعات به قدری عمومی است که جای نگرانی و حساسیتی وجود ندارد. این سؤال و جواب ۱۵ دقیقه بیشتر وقت نمی‌گیرد.

کار سرشماری به کمک حدود ۲۵ هزار نفر مأمور انجام می‌شود. ۵ هزار نفر هم کارشناس ناظر و ۲۰ هزار نفر هم لجستیک داریم.

تقاضای ما از مردم عزیز این است که فرم را اینترنتی پر کنند تا این کار با آرامش بهتر و دقت بیشتری صورت گیرد. اطلاعات اینترنتی در همان لحظه می‌نشیند در مرکز آمار ایران و سیستم قفل می‌شود. هیچ احدی هم به آن دسترسی ندارد. در صورت مراجعه حضوری نیز اطلاعات در تبلت مأمور ثبت می‌شود و مأمور بارگزاری را در پایان روز کاری انجام می‌دهد. پس از تأیید کارشناس مسئول و ناظر، اطلاعات در مرکز آمار ایران ثبت می‌شود و دیگر به هیچ‌وجه کسی به آن دسترسی نخواهد داشت و فقط تحلیل‌های کلان با آن انجام می‌گیرد.

۶ نتیجه سرشماری را کی اعلام می‌کنید؟

○ پیش‌بینی ما این است که ابتدا پیشرفت‌های روزانه را گزارش می‌دهیم، بعد گزارش هفتگی را داریم که چند خانوار را شمرده‌ایم و بعد به تفکیک استان و اینکه چند درصد مرد و چند درصد زن هستند را گزارش می‌دهیم.

به‌طور کلی، ۱۵ روز بعد از سرشماری، گزارش اطلاعات کلی را می‌دهیم. این بخش از گزارش قبلاً شش ماه به طول می‌انجامید. و اطلاعات تفصیلی را که در اختیار استان‌ها قرار می‌گیرد، بر حسب شهرستان، شهر، بخش و آبادی، حداکثر ۹ ماه بعد گزارش خواهیم کرد. این کار در گذشته دو سال طول می‌کشید، اما در حال حاضر چون الکترونیکی است، در فرایند گزارش دهی و استفاده از اطلاعات تسریع شده است.